

VRIENDEN VAN DE STOLP

STOLP, STATUS EN STEUN

'Wij willen stolpen de status geven van molens' sprak onze voorzitter J.J. Schilstra op 16 april j.l. in Purmerend. Hij opende daar, in het hoofdpstkantoor, de zomerpostzegelverkoop. De zomerzegels van 1991 waren gewijd aan boerderijtypen in Nederland en het comité in Purmerend nodigde onze Boerderijenstichting uit de eerste zegels ter verkoop aan te bieden. De (meer-) opbrengst is, zoals bekend, bestemd voor sociaal-culturele doeleinden.

'Stolpen meer status geven' is niet zo maar een kreet. Onze stichting streeft op verschillende manieren naar de erkenning van de Noordhollandse stolpboerderij. Naar het algemeen te erkennen besef dat een stolp meer betekent dan een willekeurig agrarisch pand dat als het in de weg staat, opgeruimd kan worden. Besef dat overigens groeit. Zowel als gevolg van de toenemende belangstelling voor de cultuurhistorie als wel naar aanleiding van de voortdurende te loorgang van stolpen door brand, sloop en verminking. Dat de stolp iets betekent, bewijzen foto's, o.a. in de kranten, waarop een stolp figureert om het geheel meer status te verlenen.

De belangstelling groeit en met een bredere, algemene bescherming is ook een aanzet gemaakt door de inventarisatie van stolpboerderijen gebouwd na 1850: stolpen die om cultuurhistorische - en of landschappelijke redenen waardevol zijn. Deze inventarisatie (het 'MIP-project') is thans gevorderd tot de Noordkop en Noord-Kennemerland.

Er zijn ruim 700 boerderijen, merendeels stolpen, op de lijst gezet als eerste stap naar een selectie van de meest karakteristieke exemplaren. Deze krijgen op den duur een beschermende status, zonder daarbij bedrijfsontwikkelingen in de weg te staan.

Voor onze Boerderijenstichting zijn overigens alle stolpen een bescherming waard. Als onmisbare elementen in het landschap. Een passende functie is daarbij een eerste vereiste om behoud te kunnen garanderen.

Het artikel van Sam Broers van de Dienst Landbouwvoorlichting te Hoorn in deze nieuwsbrief gaat daar op in.

Veel stolpen komen als agrarisch bedrijfspand 'in de schaduw' van grote loopstallen en schuren. Ook Cornelis de Jong gaat in op de problematiek van de nieuwe bedrijfsvoering, waarbij het dan handelt om geheel nieuwe agrarische complexen.

In deze nieuwsbrief ook informatie over de regeling erfbeplanting en een oproep om mee te werken aan de inventarisatie boerenerven.

Onze adviescommissie wordt op korte termijn uitgebreid met de heer ing. P.J. Prett. Hij is al sinds vele jaren actief in de bouwwereld en is deskundige op met name het gebied van de oudere bouwwerken.

In 1992 hoopt onze Boerderijenstichting een symposium over 'de stolp' te gaan organiseren. Als aanzet hiertoe zal half november a.s. een gesprek worden belegd met instellingen die met de stolp in hun werkterrein raakvlakken tonen.

Wat betreft de donaties: aan de oproep in de laatste nieuwsbrief om per accept-girokaart de donatie van 1991 te storten is massaal gehoor gegeven. Daarvoor onze hartelijke dank. De donatie van 1992 kan met de nieuwe accept-girokaart die met de volgende nieuwsbrief (nr. 8, maart 1992) meegaat worden voldaan.

TOL, SLUIS EN HEKKEN

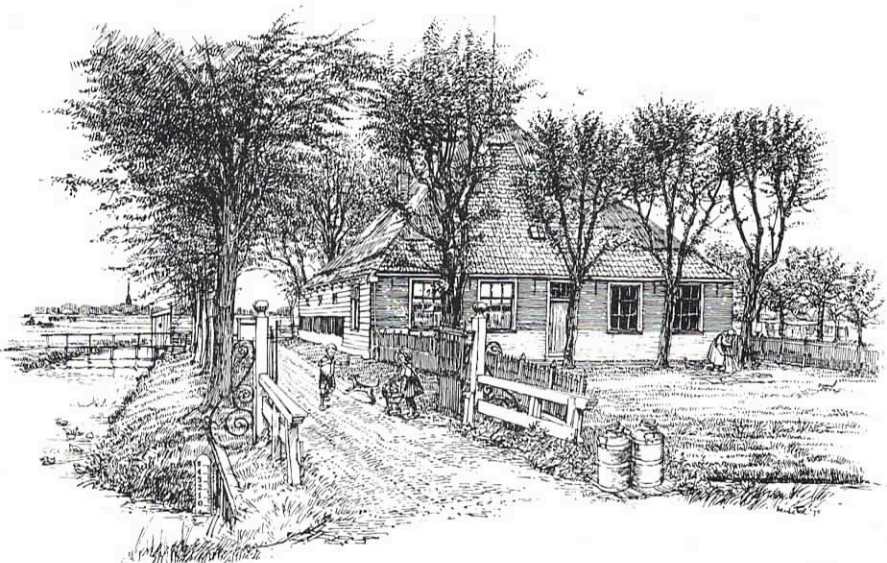
Een boerderij in de Beemster. Zo zaggen stolp en erf eruit zo'n honderd jaar geleden.

Een tekening van de Beemster kunstenaar Henk Tol (1931 - 1987), één van de vele gewijd aan boerderijen, landschappen en mensen in Noord-Holland. Werk van Henk Tol was te zien op een overzichtstentoonstelling in Middenbeemster, afgelopen zomer. Tegelijkertijd werd Wouter Sluis herdacht (met documenten en voorwerpen vooral uit de kaasbereiding), de Beemster landbouwpionier en uitvinder van het brongas; hij overleed honderd jaar geleden.

In dit najaar zal een beide Beemsterlingen ieder een boek worden gewijd. Het boek met tekeningen van Henk Tol heet 'Een handvol rust' en is na 8 november a.s. in de boekhandel verkrijgbaar.

Tol besteedde in zijn werk veel aandacht aan details, zoals het hek op de getoonde tekening van de Beemster stolp. Vele van deze hekken, houten en ijzeren, hebben de bedrijfstechnische aanpassingen niet overleefd; de opritten waren te smal en de maat klopte niet langer.

Over hekken en erfafscheidingen zal in één der komende nieuwsbrieven een artikel verschijnen.

ERF- BEPLANTINGEN EN SUBSIDIES

Aan het eind van het artikel 'De Noord-hollandse stolp en de beplantingen' in het eerste nummer van de nieuwsbrief (augustus 1988) gaf mijn voormalige collega A. van der Ley aan dat er subsidiemogelijkheden zijn voor de aanleg van erfbeplantingen. De regeling is sinds het verschijnen van dat artikel sterk gewijzigd. Met name is de aanvraagprocedure vereenvoudigd. Naast deze procedure komen in dit artikel een aantal belangrijke algemene voorwaarden aan de orde alsmede enkele richtlijnen uit het onderdeel 'Aanleg beplantingen' van de Regeling bijdragen bos- en landschapsbouw 1991. Hierbij zal worden ingegaan op veel voorkomende vragen.

Uitvoering regeling

De uitvoering van de 'nieuwe' regeling geschiedt door de Directie Uitvoering Regelingen. Onder deze Directie ressorteren de Distriktsbureauhouders Uitvoering Regeling (DBH) in de regio. Zij geven u informatie over de inhoud van de regeling en verstreken en ontvangen de (aanvraag-) formulieren. Medewerkers van het Consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna geven alleen nog maar in hoofdlijnen technische adviezen over de opzet en aanleg van beplantingen en de sortimentskeuze. Het maken van een plan kunt u zelf ter hand nemen of laten maken door een hoveniersbedrijf en/of tuin- en landschapsarchitect(-buro). Zoals de naam van de regeling al aangeeft gaat het hier om het mogelijk verkrijgen van een bijdrage in de kosten van de aanleg van een erfbeplanting. U kunt geen bijdrage krijgen voor de siertuin waarin veel vaste- en perkplanten worden verwerkt.

Voorwaarden indienen aanvraag

U kunt dus in aanmerking komen voor een bijdrage in de aanleg van een erfbeplanting. Aan het verkrijgen van die bijdrage is een aantal regels verbonden.

Allereerst wordt gekeken of de te realiseren erfbeplanting buiten de bebouwde kom Boswet ligt. Dit is veelal een andere grens dan de Bebouwde komgrens volgens het Verkeersreglement, herkenbaar aan de 50 kilometerborden langs de wegen aan de rand van de stad/het dorp. De gemeente kan u eventueel nader informeren over de loop van de bebouwde kom Boswetgrens. Mocht echter blijken dat deze grens niet is vastgesteld door de gemeente dan geeft de regeling een nadere omschrijving van wat onder 'aanmerkelijke mate begrensde bebouwing' wordt verstaan.

Beemster. Erfbeplanting met vooral populieren. Foto: Mart Groentjes.

Een andere voorwaarde om in aanmerking te komen voor een bijdrage is dat met de uitvoering van de werkzaamheden nog niet is begonnen. U mag uw (ingediende) plan pas uitvoeren nadat u van de Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie een schriftelijke beslissing op uw aanvraag heeft ontvangen.

U dient zich verder te realiseren dat, indien uw aanvraag wordt gehonoreerd en u krijgt inderdaad een bijdrage uitbetaald, u verplicht bent om de beplanting tenminste 15 jaar deugdelijk in stand te houden.

Periode aanvraag

U kunt uw aanvraag elk jaar indienen bij de DBH van 1 januari tot 1 september.

Wacht niet te lang met het indienen van uw aanvraag. De bijdrage regeling heeft een jaarlijks budget. 'Aanleg beplantingen' is maar een onderdeel van de regeling. Het kan dus voorkomen dat de pot reeds voor 1 september leeg is. Dan kan de Minister de regeling tijdelijk opschorten.

Een andere reden om niet te lang te wachten is dat het nogal eens voorkomt dat wanneer de zon in het voorjaar begint door te breken en de temperatuur weer behaaglijk wordt dat dan ineens de tuin in orde moet worden gemaakt. Halsoverkop worden er dan plannen gemaakt en wil men graag snel nog een subsidie krijgen om in de komende weken daarna het plan te realiseren. Een goed plan (laten) maken kost enige tijd. Zeker als u de tuin in de oude glorie wil herstellen. Het vergaren van historische gegevens bij familieleden, burens, kennissen en/of de 'Werkgroep Boerenerven' kost enige moeite en tijd. Ook de verwerking van de aanvraag neemt tijd in beslag.

Aan te bevelen is om bijvoorbeeld in

de zomer- en herfstperiode reeds te beginnen met het bespreken van uw wensen en ideeën met adviseurs. U kunt er dan naar streven om de aanvraag begin januari in te leveren/in te sturen.

Aanvraagprocedure

Er is een drietal mogelijkheden:

- a. u verzorgt zelf de voorbereiding en de aanleg van de erfbeplanting en vraagt zelf de subsidie aan. U kunt dan volstaan met alleen het invullen van het formulier 'Aanleg beplantingen';
- b. u laat de aanleg van de beplanting door een hoveniersbedrijf verzorgen, maar zelf handelt u de subsidieaanvraag af. Ook in dit geval hoeft u alleen een formulier 'Aanleg beplantingen' in te vullen;
- c. u heeft de opdracht aan een hoveniersbedrijf en/of tuin- en landschapsarchitectenburo gegeven om zowel de aanleg als de subsidieaanvraag voor u te verzorgen. In deze situatie moeten er twee formulieren worden ingevuld en ingeleverd: het formulier 'Aanleg beplantingen' en het formulier 'Volmacht'. Hiermee volmachtigt u een ander om namens u in het kader van de regeling bos- en landschapsbouw op te treden. U heeft desondanks nog de keuze om het

eventuele subsidiebedrag op uw eigen rekening te laten storten of die van de aannemer/adviseur.

De formulieren kunt u zoals eerder aangegeven verkrijgen bij de DBH in uw regio.

Op het formulier 'Aanleg beplantingen' moet na het beantwoorden van een paar algemene vragen worden aangegeven:

- a. de te beplanten oppervlakte(n)
- b. de beplantingsgroep(en) (hierover straks meer).

U hoeft nog geen gedetailleerde beplantingslijst mee te sturen. Het kan voorkomen dat een deel van het gekozen sortiment om wat voor reden dan ook niet verkrijgbaar is. Daarom wordt pas achteraf bij het invullen van de 'Eigen verklaring' gevraagd, welk sortiment en in welke hoeveelheden op welke oppervlakte zijn ingeplant.

Belangrijk is om de op te geven oppervlakte nauwkeurig te berekenen. Want bij de uitvoering van de beplanting zal een afwijking naar beneden tot ten hoogste van 10% van de in de aanvraag vermelde (totale) oppervlakte worden toegestaan. Een grotere afwijking betekent: *geen bijdrage*. Plant u meer in dan op de aanvraag vermelde (totaal) oppervlakte dan is dat voor eigen rekening.

De regeling heeft het sortiment ingedeeld in een vijftal beplantingsgroepen;

1. bosplantsoen 1:

onder deze groep vallen alle boomvormende soorten, zoals bijv. winter- en zomereik, gewone beuk, gewone es en zwarte els;

2. bosplantsoen 2:

deze groep bevat alleen populier en wilgen soorten. Deze groep wordt vnl. toegepast voor de aanleg van een snelgroeiend bos;

3. struweelbeplanting:

bestaat voor het merendeel uit struiken, zoals bijv. duindoorn, gagel, gelderse roos, gewone liguster, hazelaar;

4. laanbomen/veren:

het sortiment in deze groep bestaat uit boomsoorten die als laanbeplanting worden gebruikt. Voor deze soorten krijgt u alleen een subsidie als zij worden aangeplant tot maximaal 3 rijen (aan weerskanten) langs

een weg of pad. Echter wat onder een pad wordt verstaan is niet gedefinieerd. Onder deze groep vallen ook de hoogstamfruitbomen;

5. hagen:

het betreft een 6-tal soorten die gebruikt worden als een haagbeplanting.

Het gaat te ver om alle soorten van de verschillende beplantingsgroepen op te noemen. De lijst is zeer uitgebreid en biedt veel mogelijkheden. Ze staan vermeld in de folder die u ontvangt bij het aanvraagformulier.

Graag aandacht voor het volgende. In het kader van de regeling is het niet toegestaan om de beplantingsgroepen met elkaar te mengen. M.a.w. de zwarte els uit de beplantingsgroep 'Bosplantsoen 1' mag niet verwerkt worden in een beplantingsvak waar gewerkt wordt met soorten uit beplantingsgroep 'Struweelbeplanting'.

Het is wel toegestaan om de soorten uit een beplantingsgroep gemengd aan te planten.

Aan elke beplantingsgroep zijn diverse eisen gesteld op gebied van plantafstanden, minimum en maximum aantallen per hectare en kwaliteit. Een paar voorbeelden;

- a. voor de beplantingsgroep 'laanbomen' wordt gesteld dat de minimale plantafstand 4 meter is en de maximale afstand 8 meter;
- b. voor de beplantingsgroep 'struweelbeplanting' minimaal aantal stuks per ha. 4500 en maximaal 6500;
- c. voor de boomsoort haagbeuk uit beplantingsgroep 'bosplantsoen 1' geldt de kwaliteitseis: minimale lengte in cm gemeten vanaf de wortelhals: 40.

Ook moeten bij het aanvraagformulier in tweevoud de onderstaande bijlagen worden toegevoegd;

- a. een topografische kaart (ligging van het object in de regio)
- b. een overzichtskaart of kadastrale kaart.

Nadat u het formulier heeft ingevuld en voorzien van de gewenste bijlagen stuurt u het geheel naar, of u geeft het af bij de DBH in uw regio. Het wachten is nu op de goedkeuringsbrief van de Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtcreatie.

Afhandeling

Het plantwerk is verricht. Nu gaat de afhandelingsprocedure in werking. Bij de goedkeuringsbrief heeft u tevens een formulier getiteld 'Eigen verklaring' ontvangen. Dit formulier moet u binnen de gestelde inlevertermijn ingevuld terugsturen naar de DBH zodat de eventuele uitbetaling kan plaatsvinden. Aan de hand van de, op dit formulier aangegeven, werkelijk beplante oppervlakte, de gebruikte soorten en het aantal planten wordt de hoogte van de bijdrage bepaald. De realisatie van de erfbeplanting kan worden gecontroleerd door de Algemene Inspectiedienst (AID). Vantevoren is vastgesteld welk bedrag u voor welke soort kunt krijgen. Deze staan vermeld in de folder die behoort bij het aanvraagformulier.

Enkele voorbeelden:

- a. het subsidiebedrag voor de soorten uit de beplantingsgroepen 'Struweelbeplanting' en 'Hagen' is vastgesteld op f 1,40 per stuk;
- b. het subsidiebedrag voor de boomsoorten vallend onder beplantingsgroep 'Laanbomen/veren - categorie laanbomen' varieert van f 22,— tot 37,— per stuk. Alleen voor de grootbladige of zomerlinde is het bedrag veel lager, namelijk f 7,— per stuk. Het subsidiebedrag voor laanbomen kan worden verhoogd als er ook boompalen en/of maaipaaltjes bij worden geplaatst.

De hoogte van de bijdrage in de aanlegkosten wordt dus bepaald aan de hand van het werkelijk aangeplante soorten en hoeveelheden; rekening houdend met de voorwaarden gesteld in de regeling (o.a. de minimum en maximum aantallen per ha). Mocht nu bij de definitieve berekening het bijdrage bedrag kleiner zijn dan f 500,— dan vervalt de bijdrage-regeling. Het is daarom verstandig om vooraf voor u zelf een berekening te maken of u met uw plan boven dit bedrag uitkomt.

Tenslotte

Ligt uw woning of boerderij binnen een ruilverkavelings- of herinrichtingsgebied dan is het ook mogelijk om een erfbeplantingssubsidie aan te vragen bij de Landinrichtingscommissie. Een koppeling van deze mogelijkheden is niet mogelijk.

Verder wil ik u erop attenderen dat de Rijksoverheid volop in beweging is. Regelmatig verschijnen er berichten over de afslankings- en bezuiningsoperaties van de Regering. Deze plannen

Wognum. Fraai voorbeeld van erfbeplanting. Foto: Wijndel Jongens.

kunnen ook gevolgen hebben voor de uitvoering en het beschikbaar stellen van kredieten voor de regeling bijdragen bos- en landschapsbouw en de genoemde diensten. Met dit artikel is een beeld geschetst van de regeling zoals die anno 1991 werkt. Nadere informatie over de laatste stand van zaken kunt u verkrijgen bij de hier vermelde adressen.

Ing. J.P. Vos

Distrikthoofd Bos- en landschapsbouw Alkmaar.

- Consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna regio Noord (ten noorden van het Noordzeekanaal)
Plantsoengracht 8
1441 DE Purmerend
(02990-3 60 01)
- Consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna regio Zuid (ten zuiden van het Noordzeekanaal)
Toekanweg 7
2035 LC Haarlem
(023-30 12 34)
- Distrikthoofd Uitvoering Regelingen
Helderseweg 8
1815 AB Alkmaar
(072-12 20 21)
- Distrikthoofd Uitvoering Regelingen
Keern 33
1624 NB Hoorn
(02290-3 64 88)
- Distrikthoofd Uitvoering Regelingen
Bloemenveiling Aalsmeer E.C.A.
Gebouw Legmeerdijk 313
1431 GB Aalsmeer
(02977-2 23 09)
- Werkgroep Boerenerven
Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming
Sint Antoniebreestraat 69
1011 AB Amsterdam
(020-6 27 77 06)

Warmenhuizen. Foto: Wijndel Jongens.

EEN BOERENTUIN VAN VROEGER

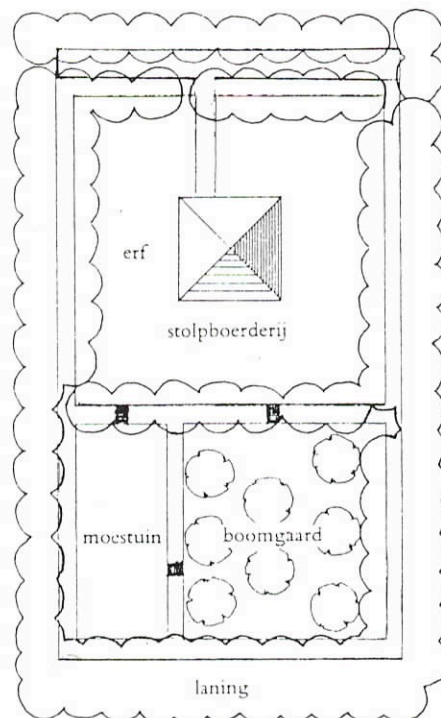
Doe mee met de inventarisatie!

De Werkgroep Boerenerven van de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (NCM) is bezig boerenerven en -tuinen van vroeger te inventariseren en richt zich daarbij ook tot onze Vrienden van de stolp om informatie te krijgen over Noordhollandse erven en tuinen uit 'grootmoederstijd'.

Er is namelijk van de echte boerenerven en -tuinen van vroeger nauwelijks iets concreets vastgelegd. Veel van wat de ouderen als vanzelfsprekende kennis beschouwen staat vaak nergens geboekstaafd.

Zelfs van de meest gewone, dagelijkse dingen hebben we vaak geen weet meer. Ook de jongere boerinnen weten er eigenlijk nog maar weinig van. Hoe was zo'n erf bijvoorbeeld in een bepaalde streek opgebouwd, strooide je alle zaterdagen zand op de paden, was er altijd een bleekveld, waar lag de bloementuin precies - bij de weg, of naast het huis? Werden er als afscheiding besenstruiken of hortensia's gebruikt? Als er een geschoren haag was, van welke boomsoorten was die dan gemaakt? Stonden er ook van die oude, geurende rozen? Waar kwamen die oorspronkelijk vandaan? Werden er speciale kruiden geteeld en waarvoor gebruikte je die dan? Had je huislook op het dak? Met zulke vragen haal je spelenderwijs ook allerlei persoonlijke herinneringen op, en dan gaat de heel eigen sfeer en werkwijze van die tijd soms weer helemaal leven. De dingen hadden vaak een verrassend praktische samenhang! Waarom zou u er niet eens met de hele familie samen voor gaan zitten - bijvoorbeeld op een verjaardagsavond? Als iemand er dan aan de hand van een ruwe plattegrond wat losse aantekeningen bij maakt - het hoeft allemaal niet zo serieus, je doet zoiets voor je plezier! - heb je voor je het weet heel wat waardevols tevoorschijn gebracht. Vaak stuit je op heel verrassende en ook nuttige dingen, waarvan het jammer zou zijn als het allemaal verloren ging. En misschien brengt het je ook op nieuwe ideeën voor de tuin bij de boerderij. Een alternatief voor de coniferen?

In de eerste instantie begin je zo'n persoonlijk vraaggesprek natuurlijk altijd om iets meer over het verleden van je eigen familie of streek te weten te komen, en misschien ook voor eigen gebruik in de praktijk. Toch kunnen zulke gegevens ook van grote

Typerende boerderij-erfbebplanting in de droogmakerijen (uit: 'Landschappen rondom de Zuiderzee', uitg. het Peperhuis, 1984).

waarde zijn voor anderen - omdat er over de opbouw van het erf en de bebplanting van de boerentuin in de verschillende streken nu eenmaal zo bitter weinig bekend is. Hoe concreter de vragen, hoe meer ze ingaan op details van het erf en van de dagelijkse gang van zaken, hoe waardevoller de antwoorden zijn voor verder onderzoek. Ook toevallige, losse gegevens kunnen van belang zijn. Het is ook helemaal niet nodig dat er bijzondere planten, fraaie prieëlen, vormgesnoeide hagen of hartvormige perken op het erf voorkwamen - al is iets bijzonders natuurlijk altijd interessant. Het belangrijkste is, dat we inzicht krijgen in hoe de ligging en opbouw (plattegrond en invulling) van het erf in de verschillende streken kon verschillen, en ook dat we voorbeelden van zoveel mogelijk diverse erven binnen een streek krijgen. Daarom kan juist een gewoon doorsnee-erf van vroeger - zeg maar: tot aan circa 1940 - zo interessant zijn.

Doe mee met deze inventarisatie en stuur ons gegevens, bijvoorbeeld een schetsje, een plattegrond en een opsomming - voor zover u bekend is - welke bomen, struiken, planten en bloemen onze stolpen omringden. De gegevens kunnen het beeld completeren van een historische situatie en leiden mede tot adviezen om tot zo'n situatie te komen.

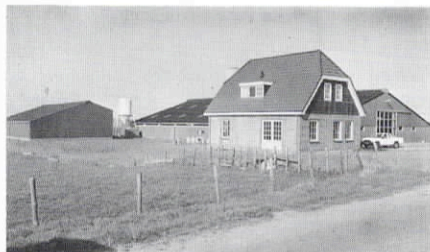
Want rond een echte stolp hoort een dito erf en tuin!

AGRARISCHE TOEKOMST VOOR DE STOLP?

In de huidige agrarische bedrijfsvoering is de stolpboerderij niet meer de kern waarin werken, opslag en wonen samengaan. In veel gevallen zijn grote loopstallen en losse schuren rond de stolp gebouwd. In andere gevallen werd de stolp en diens woonfunctie zelfs vervangen door een nieuwe woning.

Het artikel van de heer Sam Broers geeft aan dat de stolpboerderij wel degelijk dienst kan blijven doen als onderdeel van het agrarisch bedrijf. Stolp en landschap behouden ermee hun identiteit.

De verschijning van de loopstallen, schuren en bedrijfswoningen, ook bij nieuwe vestigingen of bij bijvoorbeeld herbouw na brand, leiden tot verarming van het landschap: grote uniforme dozen en woonhuizen in quasi-landelijke stijl die geen enkele relatie met de streek of omgeving tonen.

Bergen. Uniforme nieuwbouw zonder enige samenhang. Kwasi-landelijk huis met 'wolfsend' en fantasie-roedenverdeling.

Als voorbeeld van een andere aanpak heeft ons adviescommissielid Cornelis de Jong in opdracht een ontwerp vervaardigd voor een agrarisch melkveebedrijf in Waterland. Dit bedrijf ligt in een landschappelijk gevoelig gebied, reden waarom er in dit geval overheidssteun bij mogelijk was.

Het ware te wensen dat ook in andere delen van Noord-Holland ontwerpen zouden kunnen worden uitgevoerd die zich voegen naar het streekeigen karakter van het landschap in relatie met de specifieke landelijke bouwkunst.

Het voorbeeld kan worden beschouwd als een 'bouwsteen' in de discussie over de bouwwijze van nieuwe agrarische bedrijven (zie achterpagina).

DE STOLP IN HET BOERENBEDRIJF

Hoewel de stolpboerderij reeds in de 17e en 18e eeuw in onze provincie voorkwam, is er vooral rond 1850 een stormachtige toename geweest en kreeg de stolp de vorm die we nu nog algemeen tegenkomen. In die jaren trokken vele veehouders uit de steden naar het platteland waar ze hun bedrijfsgebouw op het land bouwden wat ze bewerkten. Dit in navolging van de agrariërs in de droogmakerijen.

Een uitvinder/ontwerper van de stolpboerderij is niet bekend en zal wellicht onder een van de eenvoudige dorpsstimmerlieden uit de vroegere eeuwen gezocht dienen te worden. Zelden zal een gebouw zo functioneel, zo doordacht en zo vele jaren voldaan hebben aan de eisen, die men kan stellen aan een bedrijfsgebouw.

Constructief sterk: dat wordt bewezen door het feit dat deze gebouwen in het open landschap van onze provincie meer dan een eeuw zonder schade alle weersinvloeden weerstaan. Arbeidstechnisch vrijwel volmaakt doordat dieren, opslag en woning onder één dak zijn gegroepeerd. Ventilatie, energiebenutting, ruimte en arbeidsomstandigheden waren in orde en gaven eeuwenlang geen onderwerp voor verbetering of discussie.

Toen in de jaren na de Tweede Wereldoorlog het aantal melkkoeien per man door economische motieven moest worden vergroot en de arbeid duurder werd, kwamen de eerste tekenen dat de stolp ten opzichte van andere staltypen 'sleets' begon te worden. Vooral de laatste 25 jaar zien we dat het aantal stolpboerderijen dat 'in bedrijf' is gebleven, sterk terugloopt. Waarmee tevens de omstandigheid is verklaard, waarom het onderhoud van deze statige gebouwen niet of nauwelijks meer ter hand werd genomen. Dakvakken verlaten, steun- en/of draagbalken vernieuwen en een uitgedrukte muur herstellen zijn dure klussen en worden wanneer het gebruik van het gebouw niet meer dagelijks wordt ervaren, uitgesteld en vervolgens afbesteld! We zien dan ook dat men voor de keus komt te staan, als het vee in een ligboxenstal is gehuisvest, om de stolp op te knappen of af te breken voor een woonhuis voorzien van moderne gemakken. Een buitenstaander past geen oordeel over het resultaat van een dergelijke keus, daar we de beslissing van de betreffende eigenaren dienen te eerbiedigen. Maar elke liefhebber van ons landschap voelt het als een verlies wanneer zo'n statig, welsprekend en uniek gebouw wordt gesloopt voor

een villa met veel glas en soms aparte vormen. Gelukkig zijn er veel stolpbewoners die wél de liefde voor hun gebouw voelen en zich daarvoor zelfs vrij grote geldelijke offers getroosten. Naast de aanpassing van de woonomstandigheden aan de huidige wensen, zoals centrale verwarming, bad- en douchevoorzieningen, uitbreiding van kamers en keukens, kan het gebouw dan worden benut voor andere voorzieningen. Voorzieningen die anders ook aangelegd en gebouwd moeten worden en nu wellicht op een voordeliger wijze kunnen worden geplaatst in de stolp. Een kwestie van rekenen voor welke mogelijkheid wordt gekozen en welke ook arbeidstechnisch is te verkiezen. Want als we de stolp positief als opslagplaats voor hooi en/of stro aanprijzen moet daarbij wel bedacht worden dat het binnenbrengen of uithalen van dit materiaal in handwerk moet gebeuren.

Waarvoor kan de stolp naast bewoning dienst doen? In de eerste plaats is bij deze beoordeling de afstand tussen de stolp en de ligboxenstal van belang. Ook de bouwkundige omstandigheden kunnen soms danig tegenvallen en verschillen van geval tot geval.

We hebben de verschillende mogelijkheden onder elkaar gezet en een waardering gemaakt met de bekende plussen en minnen.

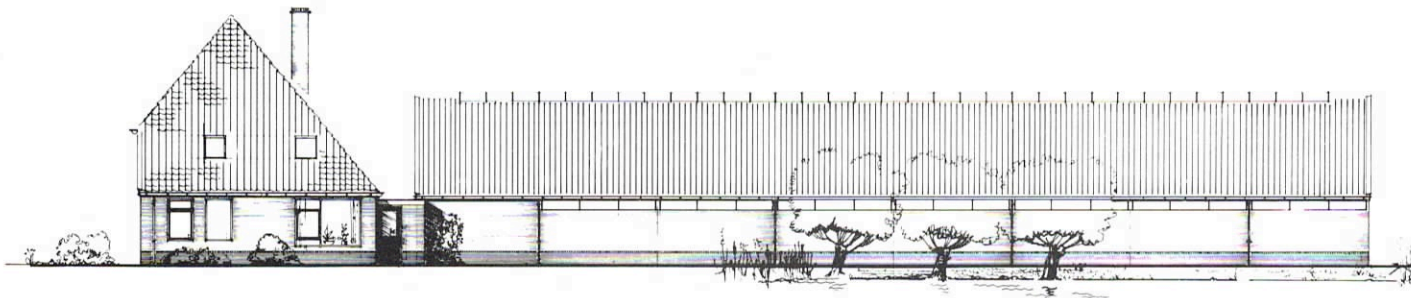
- stalling voor melkvee	---
- afkalf en ziekenstal	+-
- stalling voor jongvee	+-
- stalling voor vleesvee	-
- stalling voor schapen	+
- opslag voor hooi en stro	+
- opslag grasbalen/gedr. gras	-
- plaats melkstal/tanklokaal	+
- werkplaats/magazijn	++
- kantoor	+++
- garage	+++
- medicijn/gifkast	++
- bedrijfstoilet en douche	+++
- werktuigenberging	++

Als de stolp dienst kan doen voor één of meerdere van de hier genoemde mogelijkheden zonder financiële problemen, dan zal de keus om de stolp als gebouw in stand te houden geen discussie opleveren. Immers het bewonen en gebruiken van deze historische, fraaie gebouwen zal als een heerlijk genoeg worden ervaren.

Sam Broers

De auteur is verbonden aan de Dienst Landbouvoorlichting (Team Rundveehouderij), kantoor Hoorn.

MODERN MELKVEEBEDRIJF IN WATERLAND

In mei 1990 brandde in Overleek een stolp af. De boerderij was nog origineel in bedrijf, de boer woonde te midden van zijn veestapel.

De eigenaar wilde niets liever dan de oude situatie herbouwen maar dat werd te kostbaar en zou een bedrijf met te weinig toekomstwaarde hebben opgeleverd. Het scheen, zoals in veel van dit soort situaties, een gewone loopstal te moeten worden met een kleine bungalow als bedrijfswooning.

Omdat Overleek binnen het Nationaal Landschap Waterland is gelegen, ten westen van Monnickendam, bestond er een mogelijkheid voor een kleine subsidie bij een meer aangepaste, landschappelijke bouwstijl. De meerkosten voor een ingetogen aanpassing bedroegen f 60.000,—, de maximale subsidie f 20.000,—, zodat de eigenaar zelf f 40.000,— extra moest investeren voor een wat rijkere vormgeving.

Het kan niet genoeg gewaardeerd worden dat de familie van Wijnbergen daar toch toe besloten heeft.

Overleek ligt in het gebied van Noord-Holland waar de hooihuisboerderij veel voorkomt. Nu wordt het hooi niet meer in huis gebracht; hooi komt overigens nog maar weinig voor en wordt vervangen door kuilgras. Reden om een hooihuis te maken was er dus niet. De markante, onvolledige stolpvorm is in de nieuwe situatie aan het woonhuis gegeven. In een dergelijk bouwkundig volume zijn heel goed vensters te plaatsen en geveldelen in hout uit te voeren. Er ontstaat bij deze vorm een flinke zolderruimte die eigenlijk niet in het programma van eisen stond maar waarvoor vanzelf wel emploti ontstaat.

De loopstal met zijn lange vorm is verwant aan het type stal dat hier van oudsher voorkomt. De nok van de moderne stal is een meter hoger gemaakt dan bedrijfsmatig nodig was om een markantere hoofdvorm te krijgen. Al met al niet van die grote ingrepen maar toch voldoende om een meer streekeigen karakter aan dit moderne melkveebedrijf te geven.

Cornelis de Jong

Overleek. Nieuw melkveebedrijf met aandacht voor de vorm. Foto: Floris de Jong.

Het bestuur van de Boerderijenstichting Noord-Holland 'Vrienden van de stolp' wordt gevormd door:

J.J. Schilstra (voorzitter),
Komlaan 29, 1861 EE Bergen.
dr. ir. R. van de Waal,
Offenbachlaan 29, 2102 ZL Heemstede.
J. van Diepen (penningmeester),
Zuiderdracht 14, 1696 AL Oosterblokker.
C. de Jong,
Middenweg 189, 1462 HM Middenbeemster.
J.M.G. de Kuiper,
Kerkstraat 174¹ 1017 GT Amsterdam.
W. Messchaert (perscontacten; vierkantdeling),
Haviksdijkje 1, 1843 JG Grootchermer.
W. Schermerhorn,
Middenweg 9, 1843 KC Grootchermer.
F. Truijen,
Dijkeinde 1, 1153 PH Zuiderwoude.
M. Groentjes,
Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen
(02208-94551) (secretariaatsadres).

De adviseringscommissie:

C. de Jong, F. Truijen, S. Douma en P.J. Prett

Advisering

Verzoeken om advies gaarne schriftelijk indienen bij het secretariaatsadres. Het verzoek wordt door onze adviseringscommissie behandeld.

Ook is het mogelijk bij verzoeken om advies m.b.t. constructief-technische onderwerpen een 'bezoek aan huis' af te leggen. Het eerste advies is kosteloos.

In de volgende Nieuwsbrief:
'Houtverniers'

Nieuwsbrief nr. 7, oktober 1991